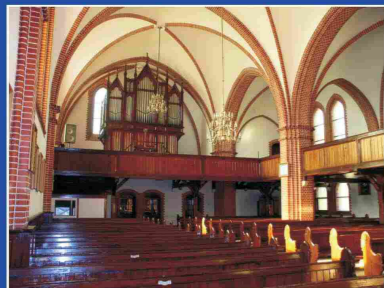

7 Kościół pw. Matki Bożej Szkaplerznej (ryzm.-kat.)

Kościół w Żarach-Kunicach (przed 1945 r. Kunzendorf) uroczystie poświęcono i oddano do użytku wiernym w 413 rocznicę urodzin Marcina Lutera (10 XI 1896 r.). Budowa protestanckiej świątyni w stylu neogotyckim, według projektu Gampera, trwała w latach 1895-1896. Czasy wojen minęły bez większych szkód. Po przejściu w 1945 r. obiektu przez katolików zachowana została pierwotna kompozycja wnętrza.

Na szczególną uwagę zasługuje wyposażenie. Manierystyczny ołtarz i ambona pochodzą z protestanckiej kaplicy zamkowej w Żarach. Ufundowali je Sigismund Seifried von Promnitz z żoną Anną Margarethą von Putbus (2 ówierc XVII w.). Są to jedne z najcenniejszych i najstarszych żarskich zabytków sakralnych. Przetwały w tak dobrym stanie, dzięki temu że przed 300 laty oddano je do pobliskich Kunic, które wówczas były odrębną miejscowością. Ciekawa historia wiąże się również z zabytkową chrzcielnicą przywiezioną w 1945 r. z Wołynia, ze wsi Niewirków.

Na murze otaczającym kościół zachowały się rokokowe epitafia upamiętniając dwie kolejne żony H.G. Stavenowa, kunickiego pastora w latach 1751-1780, oraz rodowe pomniki nagrobne osób związanych z miejscowym przemysłem (XIX / XX w.).

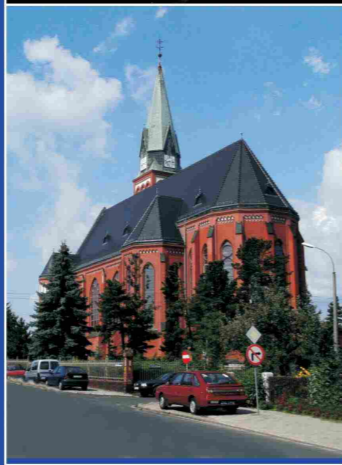
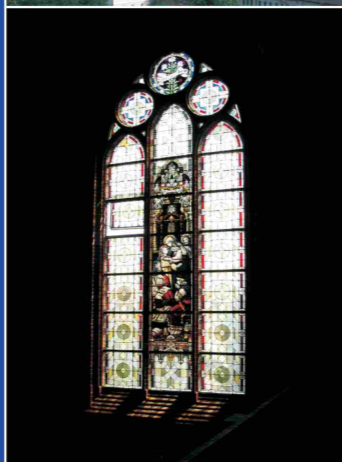
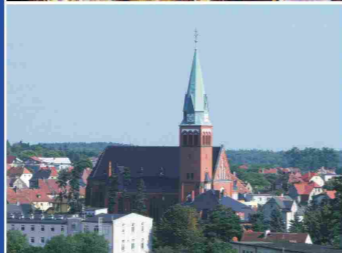
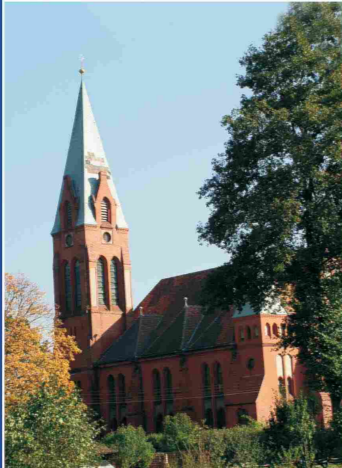

Die Kirche der Muttergottes vom Skapulier (röm.-kath.)

Die Kirche in Żary-Kunice (vor 1945 Kunzendorf) wurde zum 413. Geburtsstag von Martin Luther (10.11.1896) feierlich eingeweiht und den Gläubigen übergeben. Der Bau der protestantischen Kirche im neogotischen Stil nach dem Entwurf von Gamper erfolgte in den Jahren 1895-1896. Die beiden Kriege hat sie ohne größere Schäden überstanden. Nach der Übernahme der Kirche im Jahre 1945 durch die Katholiken hat man die ursprüngliche Innenkomposition erhalten.

Besondere Aufmerksamkeit verdient die Ausstattung. Der manieristische Altar und die Kanzel stammen aus der Schlosskapelle zu Żary. Sie wurden von Sigismund Seifried von Promnitz und seiner Gattin Anna Margaretha von Putbus gestiftet (2. Viertel des XVII. Jh.). Sie gehören zu den wertvollsten und ältesten sakralen Kunstschätzen von Żary. Sie überdauerten in einem so guten Zustand, weil sie vor 300 Jahren in das nahe gelegene Kunice gegeben wurden, das damals eine selbstständige Ortschaft war. Eine besondere Bewandnis hat es auch mit dem altertümlichen Taufstein, der 1945 aus dem Dorf Niewirków (Wolhynien) gebracht wurde.

An der Mauer, die die Kirche umsäumt, blieben Rokokoepitaphien erhalten, die an die zwei nachfolgenden Ehefrauen von H.G. Stavenow erinnern, dem Pastor von Kunice in den Jahren 1751-1780 und Familiengrabdenkmäler von Personen, die mit der hiesigen Industrie verbunden waren.

8 Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny (ryzm.-kat.)

Obok fary stanowi drugą dominantę w pejzażu miasta. Był to pierwszy kościół katolicki zbudowany od podstaw po wieloletniej przerwie i dominacji protestantów w Żarach. Wzniesiony w latach 1914-1917 z inicjatywy katolickiego księdza Karla Ponsensa, którego grób znajduje się na terenie przykościelnym. Kościół zaprojektowany w stylu neogotyku przez berlińskiego architekta Wolfganga Wagnera.

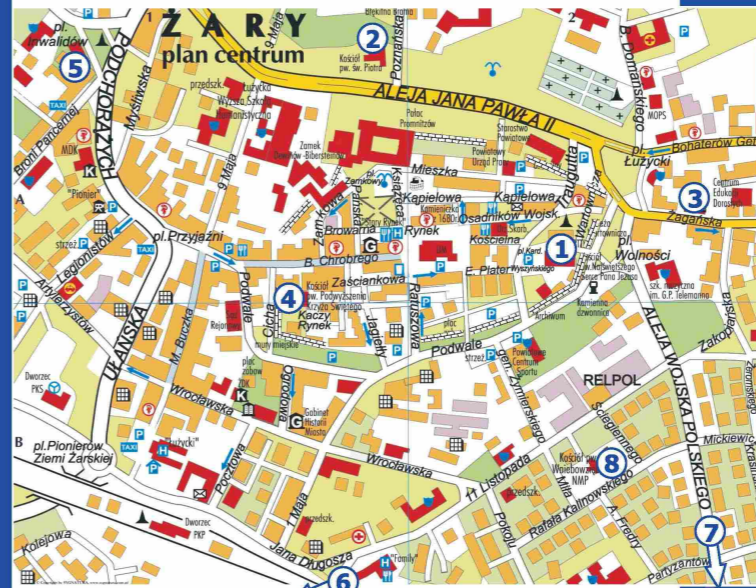
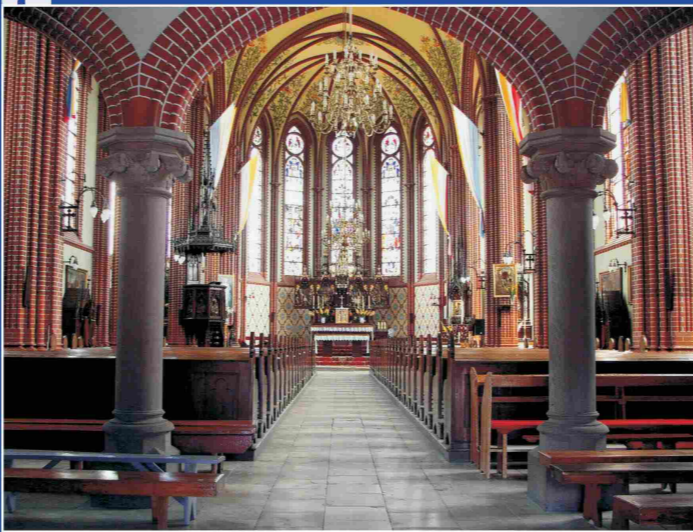
Zachowane oryginalne wyposażenie i wystrój. Ołtarz główny przedstawia sceny z życia Marii oraz ze Starego Testamentu, a ołtarz boczny podarunku modelu kościoła Jezusowi. Nastrój tworzy światło wpadające przez kolorowe witraże oraz secesyjne malowane ornamenty na sklepieniach (odrestaurowane w ostatnich latach). Z wieży zegarowej, kryjącej zabytkowy mechanizm zegara i dzwony, można podziwiać panoramę miasta.

Kościół, plebania i pobliski teren otacza oryginalne kute ogrodzenie z secesyjnym motywem kwiatowym.

Die Kirche Mariä Himmelfahrt (röm.-kath.)

Neben der Pfarrkirche das zweite vorherrschende Bauwerk im Stadtpanorama. Es war die erste katholische Kirche, die von Grund auf nach einer langjährigen Pause und Dominanz der Protestanten in Żary gebaut wurde. Errichtet in den Jahren 1914-1917 auf Veranlassung des katholischen Priesters Karl Ponsens, dessen Grab sich auf dem Kirchhof befindet. Die Kirche wurde von dem Berliner Architekten Wolfgang Wagner im Stil der Neogotik entworfen.

Erhalten geblieben ist die originelle Ausstattung und Ausgestaltung der Kirche. Der Hauptaltar stellt Szenen aus dem Leben Marias und dem Alten Testament dar, und der Seitenaltar die Szene der Übergabe des Kirchenmodells an Jesus. Eine besondere Stimmung schafft das durch die farbigen Mosaikfenster durchscheinende Licht sowie an den Gewölben aufgemalte Jugendstilornamente (restauriert in den letzten Jahren). Vom Uhrturm aus, der ein altertümliches Uhrwerk und Glocken birgt, kann man das Stadtpanorama bewundern. Die Kirche, das Pfarrhaus und den Kirchhof umschließt ein origineller geschmiedeter Zaun mit Blumenmotiven im Jugendstil.

Pozostałości murów miejskich /Überreste der Stadtmauer/

- 1 Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa
- 2 Kościół pw. św. Piotra i Pawła
- 3 Kościół pw. Dobrego Pasterza
- 4 Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego
- 5 Kaplica pw. Matki Bożej Różańcowej
- 6 Kościół Aniołów Bożych (ul. Brata Alberta)
- 7 Kościół pw. Matki Bożej Szkaplerznej (Żary-Kunice)
- 8 Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny

Wydawca: Urząd Miejski w Żarach, Rynek 1-5, 68-200 Żary, tel. (+48) 68 470 83 00, fax. 68 470 83 78

www.zary.pl, e-mail: miasto@um.zary.pl

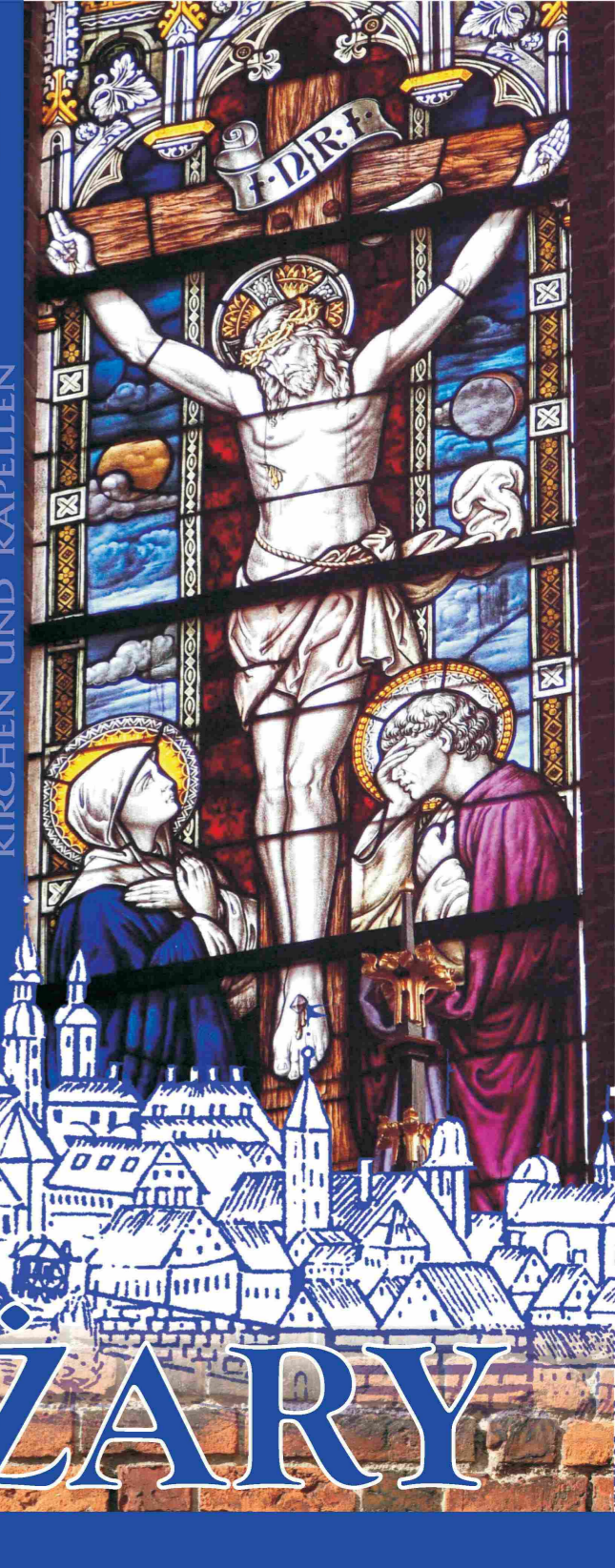
Tekst i zdjęcia: Anna Kubiak; Tłumaczenie: Edward Zys; Projekt i skład: *МІСЦІНІКІНЕ АКАДІЯ*
 Mapa centrum Żar: Zakład Kartograficzny „Sygnatura”, www.sygnatura.com.pl

Projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach programu INTERREG III A Polska (Województwo Lubuskie) Kraj Związkowy Brandenburgia, Fundusz Mikroprojektów Euroregionu „Sprewa-Nysa-Bóbr” oraz budżetu państwa

kościół i kaplice
 KIRCHEN UND KAPELEN

ZARY

1 Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa (rzym.-kat.)

Nazywany jest farą, gdyż od średniowiecza był to główny kościół miejski będący pod opieką bractw cechowych. Pozostałości gmerków żarskich cechów widać na zwornikach sklepienia kruchty zachodniej. Monumentalna bryła fary góruje nad starym miastem. Budowany od początku XIII w. do XVI w. W kolejnych latach ulegał często pożarom i był stale odbudowywany. Najpoważniejsze uszkodzenia spowodował nalot bombowy w 1944 r. W gruzach legły m.in. 2- kondygnacyjne protestanckie empy nad nawami bocznymi. Kościół należał do protestantów w latach 1524 - 1945.

Późnomańskie fragmenty świątyni zachowały się w pomieszczeniu na północ od prezbiterium. Gotycki charakter budowli podkreślają ostrołukowe portale i strzeliste okna, przypory odciążające wysokie mury oraz schodkowe szczyty zwieńczone sterczynami i wypełnione ostrołukowo zamkniętymi blendami, a wewnątrz przepiękne sklepienia gwiaździste. Mury kościoła farnego kryją dwa grobowce Promnitzów, znakomitego rodu władającego Żarami w latach 1558 - 1765. Nad jednym z nich zbudowano barokową kaplicę (1670 - 1672), której bogaty wystrój malarski i sztukatorski kontrastuje dziś z surowym gotykiem.

W farze organizowane są często koncerty organowe i muzyki poważnej. Obecna neogotycka szafa organowa pochodzi z kościoła w Świerzawie (1878 r.), a organy wykonała firma braci Broszków w 1984 r. Obrazy drogi krzyżowej autorstwa Stanisława Antosza są również z lat 80.

Die Kirche des Allerheiligsten-Herzens-Jesu (röm.-kath.)

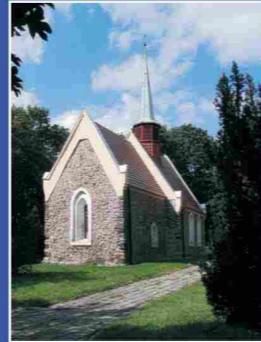
Sie wird Pfarrkirche genannt, weil sie seit dem Mittelalter die Haupt- und Stadtkirche war, die unter Obhut der städtischen Zünfte stand. Die Überreste der Marken von den Zünften von Żary sind auf den Schlusssteinen der Westvorhalle sichtbar. Der monumentale Baukörper der Kirche überragt die Altstadt. Gebaut wurde die Kirche seit dem Anfang des XIII. Jh. bis zum XVI. Jh. In den folgenden Jahren fiel sie oft den Bränden zum Opfer und wurde immer wieder aufgebaut. Die stärksten Schäden hat der Bombenangriff von 1944 angerichtet. In Schutt und Asche wurden u.a. die zweigeschossigen protestantischen Emporen über den Seitenschiffen gelegt. Die Kirche gehörte den Protestanten in dem Zeitraum 1524 - 1945.

Spätromanische Fragmente dieser Kirche blieben in einem Raum nördlich vom Presbyterium erhalten. Den gotischen Charakter der Kirche unterstreichen die spitzbogigen Portale und die hoch aufstrebenden Fenster, die die hohen Mauern entlastenden Strebeulen und die Stufengiebel bekrönt durch Pinakel und durch spitzbogig geschlossene Blendnischen gegliedert, und im Inneren ein prächtiges Sternengewölbe. Die Kirchmauern der Pfarrkirche bergen zwei Gräfte der Promnitzfamilie, eines hervorragenden Geschlechts, das in den Jahren 1558 - 1765 über Żary herrschte. Über einer von ihnen wurde eine barocke Kapelle gebaut (1670-1672), deren reiche Stuck- und Bilderausstattung heute im Kontrast zu der rohen Gotik stehen.

In der Kirche finden oft Konzerte der Orgel- und klassischen Musik statt. Der jetzige neogotische Orgelschrank stammt aus der Kirche in Świerzawa (1878), und die Orgel wurde von der Firma der Brüder Broszko im Jahre 1984 gebaut. Die Kreuzweggemälde von Stanisław Antosz stammen ebenfalls aus den 80er Jahren.

2 Kościół pw. św. Piotra i Pawła (rzym.-kat.) Die Kirche St. Peter und Paul (röm.-kath.)

Zlokalizowany poza miejskimi murami. Zbudowany z kamienia polnego pod koniec XIII w., w miejscu kościoła wspomnianego w źródłach w 1207 r., prawdopodobnie drewnianego.

Romańsko - gotycki z barokową sygnaturką. Fundatorami byli prawdopodobnie Dewinowie, pierwszy ród władający Żarami. Istnieją przypuszczenia, że jest on miejscem pochówku Ulricha Dewina. W prezbiterium zachowane sklepienie sieciowe.

Die Kirche ist außerhalb der Stadtmauer gelegen und aus Feldstein gegen Ende des XIII. Jh. an der Stelle der in den historischen Quellen 1207 erwähnten Kirche, wahrscheinlich einer Holzkirche, gebaut.

Es ist eine romanisch-gotische Kirche mit einem barocken Dachreiter. Stifter dieser Kirche war wahrscheinlich die Dewin-Familie, das erste Geschlecht, das über Żary herrschte. Es wird vermutet, dass diese Kirche die Grabstätte von Ulrich von Dewin ist. Im Presbyterium ist ein Netzgewölbe erhalten geblieben.

3 Kościół pw. Dobrego Pasterza (pol.-kat.) Die Kirche Zum Guten Hirten (poln.-kath.)

W średniowieczu wchodził w skład kompleksu szpitalnego na Dolnym Przedmieściu pw. św. Ducha. Dokument fundacyjny z 1329 r. Przez lata wielokrotnie przebudowywany, oskarpowany dopiero w 1844 r. Zatracił cechy stylowe. Jako świątynia parafii polskokatolickiej służy od 1975 r. Obecne wyposażenie: barokowy obraz ze sceną Zmartwychwstania Chrystusa i ołtarz (1 połowa XIX w.) przywiezione z Lubinia, marmurowa chrzcielnica (neoklasycyzm, początek XX w.).

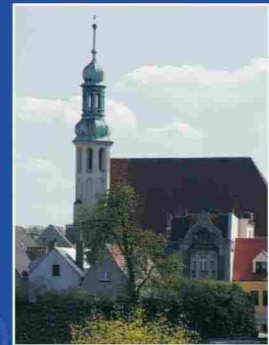

Im Mittelalter war sie Bestandteil des Niederhospitals zum heiligen Geist. Die Bestätigungsurkunde des Hospitals stammt aus dem Jahre 1329. Vielfach umgebaut, erst 1844 mit einer Böschung umgeben. Die Stileigenschaften sind verloren gegangen. Als Kirche der polnisch-katholischen Pfarrgemeinde dient sie seit 1975. Die gegenwärtige Ausstattung der Kirche: Barockgemälde mit der Szene der Auferstehung Christi und Altar (erste Hälfte des XIX. Jh.), aus Lubin hergebracht, Marmortaufstein (Neoklassizismus, Anfang des XX. Jh.).

4 Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego (rzym.-kat., garnizonowy)

Historia świątyni związana jest z zakonem franciszkanów, sprowadzonym do Żar w 1274 r. przez Albrechta Dewina. Obok zabudowań klasztornych powstał kościół św. Barbary oraz w 2 połowie XV w. kaplica św. Anny. Franciszkanie zajmowali się głównie szpitalnictwem i podstawowym szkolnictwem. Podziemia klasztornego kościoła służyły jako krypty grzebalne dla Packów i Bibersteinów, panów na Żarach. Większość zabudowań klasztoru spłonęła w 1549 r. i nie podjęto się ich odbudowy. Uchowała się jedynie klasztorna słodownia i ruiny kościoła. Zakonnicy odeszli z miasta.

Odbudowa świątyni w stylu barokowym nastąpiła dopiero w 1727 r. za panowania Erdmanna II von Promnitz. Kościół otrzymał również nowy dzwon fundacji Promnizta, który do dziś rozbrzmiewa z wieży. W kolejnych latach świątynia wielokrotnie przebudowywana zatraciła cechy stylowe. Pozostałości XIII - wiecznych murów kościoła zakrył tynk. Jej niewątpliwą ozdobą jest wieża z barokowym hełmem, z której wychyla się głowa konia związana z legendą o pięknej Aldonie.

Die Kirche der Erhebung des Heiligen Kreuzes (röm.-kath., Garnisonskirche)

Die Geschichte dieser Kirche hängt eng mit dem Franziskanerorden zusammen, der 1274 von Albrecht von Dewin nach Żary geholt wurde. Neben der Klosteranlage entstand die Barbarikirche und in der zweiten Hälfte des XV. Jh. die Annakapelle. Die Franziskaner befassten sich vorwiegend mit dem Krankenhaus- und Grundschulwesen. Das Kellergeschoss der Klosterkirche diente als Gruft der Geschlechter Pack und Biberstein, der Standesherrn von Żary. Die meisten Bauten der Klosteranlage verbrannten in 1549 und wurden nicht wiederaufgebaut. Es ist nur das Klostermalzhaus und die Kirchrüine erhalten geblieben. Die Ordensbrüder haben die Stadt verlassen.

Der Wiederaufbau der Kirche im Barockstil erfolgte erst im Jahre 1727 unter der Herrschaft Erdmann II. von Promnitz. Die Kirche erhielt auch eine neue Glocke -von der Familie Promnitz gestiftet-, die bis heute vom Turm erklingt. In den folgenden Jahren wurde die Kirche mehrmals umgebaut und ihre Stileigenschaften sind verloren gegangen. Die Überreste der Kirchmauer aus dem XIII. Jh. wurden verputzt. Ihre unbestreitbare Zierde ist der Turm mit dem barocken Helm. Am Turm ist ein Pferdekopfe angebracht, was mit der Legende von der schönen Bäckerstochter verbunden ist.

5 Kaplica pw. Matki Bożej Różańcowej (rzym.-kat.) Die Kapelle der Muttergottes vom Rosenkranz (röm.-kath.)

Zachowana do dziś budowla stoi na miejscu średniowiecznej kaplicy pw. św. Fabiana i Sebastiana. Kaplica znajdowała się poza murami miejskimi, na Górnym Przedmieściu. W 1551 r. uległa całkowitemu zniszczeniu. 200 lat później z fundacji Kretschmerów powstał tu kościół grzebalny dla pobliskiego Grabika. Następnie w 1873 r. został on przekształcony w zbór luterański. Fasadę zdobi schodkowy szczyt ze sterczynami. Kruchta dobudowana około 1980 r. Brak oryginalnego wyposażenia.

Der bis heute erhaltene Bau steht an der Stelle der mittelalterlichen Kapelle St. Fabian und Sebastian. Die Kapelle befand sich außerhalb der Stadtmauer in der Obvorstadt. In 1551 wurde sie vollständig abgebrannt. 200 Jahre später ist hier eine Begräbniskirche für das nahe gelegene Grabik als Stiftung der Familie Kretschmer entstanden. 1873 kam sie in den Besitz der lutherischen Gemeinde. Die Fassade schmückt ein Staffeligebel mit Fialen. Die Vorhalle wurde um 1980 angebaut. Originelle Ausstattung fehlt.

6 Kościół Aniołów Bożych (ewangelicko-augsburski) Die Kirche der Gottesengel (evang.)

Kościół znajduje się na terenie dawnej wsi Seifersdorf, włączonej do Żar w 1936 r. Zbudowany jako świątynia ewangelicka w latach 1877-1878. Stanął w miejscu dawnej kaplicy cmentarnej z 1756 r. Do 1900 r. pełnił funkcję jedynie kościoła grzebalnego, a później zaczęto w nim odprawiać również regularne nabożeństwa. We wnętrzu elementy charakterystyczne dla protestanckich kościołów: ołtarz ambonowy i empora.

Die Kirche befindet sich in ehemaligen Seifersdorf, das 1936 nach Żary eingemeindet wurde. Als evangelische Kirche in den Jahren 1877-1878 erbaut. Errichtet wurde sie an der Stelle der ehemaligen Begräbniskapelle aus dem Jahre 1756. Bis 1900 hatte sie nur die Funktion einer Begräbniskirche inne, dann begann man hier auch regelmäßig den Gottesdienst abzuhalten. Im Inneren für die protestantischen Kirchen charakteristische Elemente: Kanzelaltar und Empore.